

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 610 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
<i>Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna</i>	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
<i>Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li</i>	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
<i>Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
<i>Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi</i>	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
<i>Eshmuminova Oybarchin Botirovna</i>	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
<i>Isayeva Mushtariy Alisher qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
<i>Maydonova Saboxat Sadulloyevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalari qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
<i>Mingbayeva Barno Ubaydullayevna</i>	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies	52
<i>Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna</i>	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
<i>Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi</i>	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
<i>Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna</i>	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
<i>Umarova Feruzabonu Bobir qizi</i>	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
<i>Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich</i>	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
<i>Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li</i>	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
<i>Boypolvonov Barot Djonqobulovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
<i>Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi</i>	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
<i>Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li</i>	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
<i>Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
<i>Koshayeva Sansabila Kamiljanovna</i>	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
<i>Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
<i>Murodova Madina Karim qizi</i>	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
<i>Ortiqov Mironshoh Sodiqovich</i>	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	
Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar	140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari	148
Davletova A.	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari	152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish	156
Madmarova Gulchexra Qodirovna	
O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish	160
Mamajonov Mo'minjon	
Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli	165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi	
Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari.....	169
Muhiddinov Muhiddin Nuriddin o'g'li	
Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati.....	173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna	
Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi	
PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish.....	184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi	
Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari	188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari	192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish	196
Sharofova Nilufar Ilhom qizi	
Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida).....	200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna	
Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari.....	204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi	

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari	208
<i>Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi</i>	
Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili.....	214
<i>Zarina Itolmasova</i>	
Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar.....	219
<i>Hasanova Sumanbar Hamroqulovna</i>	
Разработка и внедрение виртуальных лабораторных работ по биохимии для студентов фармацевтических факультетов.....	222
<i>Мамадалиева Зарина</i>	
Abduqodir Shakuriyning ta'lim va tarbiya haqidagi umumiy qarash va g'oyalari: chuqur tahlil	226
<i>Ashurova Dilrabo Isroil qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi ..	230
<i>Jakbarova Zarifaxon Solijon qizi</i>	
Badiiy-estetik qobiliyat tuzilmasi va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	233
<i>G. S. Kaxarova</i>	
Umumta'lim maktablarida informatika o'qitish asosida ta'limni raqamlashtirishning metodologik asoslari...	236
<i>Mamajanov Rakhmatilla Yakubjanovich</i>	
Shaxsda ma'naviy intellektni rivojlanishiga qadriyatlar yo'nalganligining ta'siri.....	240
<i>Mirxoliqova Charos Xabibullayevna</i>	
O'qituvchilarning sun'iy intellekt bo'yicha kompetentligini rivojlantirishda metodik yondashuv	244
<i>Najmetdinova Nargiza Sayfetdinovna</i>	
Islarning ma'noliligi va ularni o'qitishda lingvopedagogik yondashuvlar	252
<i>Sanakulov Zayniddin Ibodullayevich</i>	
Fitnes-aerobika mashqlaridan foydalangan holda sog'lomlashtirish mashg'ulotlari uslubiyati.....	258
<i>Shaxriddinova Laylo Nurxonovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalarining didaktik va "learning analytics"ning nazariy asoslari	262
<i>Sulaymanov Zulqaynar Rajabali o'g'li</i>	
Esse yozishni o'rgatishda zamonaviy metodlar.....	268
<i>Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi</i>	
Iqtisodiy matnlar tarjimasini o'rgatishda raqamli simulyatsiya va virtual reallik (VR) texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	272
<i>Xujanazarova Nozima Omonjonovna</i>	
Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ilmiy metodologik asoslari	275
<i>Axmedov Nodir Sadir o'g'li</i>	
Talaba-yoshlarda qo'shiq ijrochilik san'atini shakllantirishning zamonaviy pedagogik xususiyatlari: ta'lim islohotlari kontekstida yondashuv.....	279
<i>Begisbay Temirbayev</i>	
Xorijiy davlatlarda biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tajribasi va uni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari.....	283
<i>Hayitov Abdirasul Eshdavlatovich</i>	
Texnika oliy ta'lim muassasalari talabalariga umumiy fizika kursini o'qitishda virtual laboratoriyalarning ahamiyati.....	286
<i>Abdurakibov Akmal Abdugaparovich</i>	
Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining gapirish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda yangi – "instruksional texnologiya" va sun'iy intellektga tayanib o'qitish metodologiyasi.....	290
<i>Abrorxo'ja Muminxo'jayev Muksumxodjayevich</i>	
Jaloliddin Rumiy fikrlarining hozirgi yoshlarga ta'siri	296
<i>Allayarov Doniyor Islom o'g'li</i>	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.....	298
<i>Aygul Aralbayevna Urazimbetova</i>	
Sud psixologik ekspertizasida travmatik tajriba (PTSD) fonida emotsional reaksiya va ko'rsatma sifati o'rtasidagi bog'liqlik.....	301
<i>Dehqonboyev Shohjahon Oybek o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda 4 "K" kompetensiyalarini rivojlantirishdagi muhim dolzarbliklar	307
<i>Idiyeva Gulchehra Izomovna</i>	

Bikaryer oilalarda gender rollar integratsiyasi jarayonidagi psixologik omillar.....	311
<i>Ishboboyeva Gulbarchin Rustam qizi</i>	
Talabalar mustaqil ta'limini tashkil etishda sun'iy intellekt texnologiyalarida foydalanish muammolari va yechimlari.....	315
<i>Karshiyeva Dilnoza Utkirjonovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning metakognitiv ko'nikmalarini shakllantirishda reflektiv yondashuv.....	319
<i>Laylo Baxtiyor qizi Axmedova</i>	
1939-1945-yillarda O'zbekiston hududida qishloq xo'jaligidagi paxtachilik va oziq-ovqat muammolari.....	323
<i>Mutallibjonov Boburmirzo Muzaffarovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarining tajriba oxiri jismoniy tayyorgarligi darajasi dinamikasi.....	328
<i>Samadov Sardor Sodiqovich</i>	
O'zbekiston umumta'lim maktablarida mazmun va til integratsiyalashgan o'qitish (CLIL) yondashuvining pedagogik va amaliy imkoniyatlari.....	335
<i>Tursunaliyeva Muattar Alisher qizi</i>	
O'rta maktab 11-sinf o'quvchilarining lug'at boyligini oshirishda turli metodlarning o'rni.....	340
<i>Xamzayeva Ruxshona Abdusamadovna</i>	
Umumta'lim maktablardagi ingliz tili o'quv darsliklari tahlili.....	344
<i>Xiloldinova Zulayho</i>	
Ingliz klassik adabiyoti orqali talabalar ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirishning innovatsion yondashuvlari.....	348
<i>Ziyotov Farruh Saodilla o'g'li</i>	
XVI asr oxiri va XVII asr boshlarida ingliz dramasi janri va uslub xususiyatlari.....	352
<i>Sherqulova Zuloyho Dilshod qizi</i>	
Биохимическая роль витаминов как кофакторов в метаболических процессах организма.....	356
<i>М. У. Джалилов</i>	
ESL/EFL (ingliz tili ikkinchi/chet til sifatida) kontekslarida lug'at boyligini rivojlantirishda loyiha asosidagi ta'lim (PBL – Project-Based Learning): tajribalar, natijalar va O'zbekiston sharoiti uchun tavsiyalar.....	359
<i>Masharibova Sayyora Ahmedovna</i>	
Maktabga tayyorlov yoshidagi bolalarda kognitiv tezkorlikni rivojlantirishda multisensor yondashuvning samaradorligi.....	364
<i>Musratova Zilola</i>	
Yangi O'zbekiston sharoitida talabalarning tarixiy dunyoqarashini rivojlantirishda tarixiy ongning ahamiyati.....	367
<i>Shadibekova Dildora Fazildjanovna</i>	
O'zbekiston maktablarida ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: yuqori sinflarda eksperimental tadqiqot dizayni.....	371
<i>Ahmadjonova Diyora Dilshod qizi</i>	
Texnika oliy ta'lim muassasalarida umumiy kimyo kursini integrativ takomillashtirishning ilmiy metodik asoslari.....	376
<i>A. A. Xaydarov</i>	
Sport faoliyatida pedagogning o'rni.....	380
<i>Isoqov Nuriddin Halim o'g'li</i>	
Katta maktabgacha yoshdagi yengil dizartriya nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalarning lug'at boyligini tekshirish.....	384
<i>Mamatova Aziza Bo'riboyevna, Xayrulloeva Marjona Tuychi qizi</i>	
Sharqiy mintaqalarda ajrimdan keyingi erkaklarning psixologik holati: an'anaviylik va zamonaviylik o'rtasida.....	387
<i>Nazokat Xudoyqulova</i>	
Modellashtirish jarayonida "Geogebra" matematik dasturining imkoniyatlari.....	393
<i>O. Halimov, M. Jo'raqulova</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni ijodiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik psixologik asoslari.....	398
<i>Ozoda Tolipova, Jumaboyeva Zarnigor</i>	
Shaxsda psixologik barqarorlikni rivojlantirish omillari.....	403
<i>Ozoda Tolipova</i>	
Oilaviy qo'llab-quvvatlovsiz sportchilarda yolg'izlik hissi va depressiv belgilarning paydo bo'lishi.....	407
<i>Qaimova Gulmira Uchqun qizi</i>	

Duduqlanuvchi bolalar bilan olib boriladigan logopedik ishlarda oilaning o'rni	410
<i>Raxmatova Elmira Shavkat qizi</i>	
Ajrashgan oilalarda voyaga yetmagan bolalarning psixologik moslashuv darajasi	413
<i>Ro'ziyeva Zilola Fayzulla qizi</i>	
Rinolaliya nutq nuqsoniga ega bolalar bilan operatsiyadan oldingi davrda olib boriladigan logopedik ishlar	417
<i>Shokirova Shaxnoza Dilmurodovna, Nig'matova Movluda Asatulla qizi</i>	
Erta turmush qurish muammosining ijtimoiy psixologik asoslari.....	421
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Pedagogik kompetentlikni shakllantirishda raqamli texnologiyalarning ahamiyati	424
<i>G'ofurova Mohidil Sayfutdin qizi</i>	
Integrativ yondashuv asosida v-vi sinflarni raqamli texnologiya vositasida o'qitishning pedagogik va psixologik mezonlari.....	427
<i>Abdug'afur Avliyoqulov</i>	
Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining akmeologik pozitsiyasini rivojlantirish	432
<i>Aralova Dilafruz Dushaboy qizi</i>	
Pedagogical Foundations for the Development of National Sports Within the Framework of Physical Education for Schoolchildren	436
<i>Aximbetov Bayrambay Kanatbayevich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida zamonaviy integrativ metodlar asosida ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishning didaktik modeli	441
<i>Boltayeva Xolida</i>	
O'smirlarda gender indefikatsiya namoyon bo'lishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar	446
<i>Karimova Gulhumor Shodi qizi</i>	
Talabalarni psixologik treninglar asosida ijtimoiylashtirish omillari	449
<i>Omonova Oygul Qodir qizi</i>	
Talabalarda bashoratlash ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy pedagogik masalalari.....	454
<i>Rustamov Bektosh Ximmatovich</i>	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining badiiy ijod qobiliyatlarini rivojlantirish tamoyillari.....	458
<i>Saddinov Alisher Atadjanovich</i>	
How to Teach Vocabulary in EFL Classrooms.....	462
<i>Sarvinoz Mirzaliyeva</i>	
Urologiyani o'qitishda interaktiv, multimedia, raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi.....	465
<i>Sayfetdinov Sanjarbek Ikramovich</i>	
Taekvondochilarni yillik siklda tayyorlashni rejalashtirish xususiyatlari.....	469
<i>A. A. Nuritdinov</i>	
Ingliz tilini chet tili sifatida o'rgatishda elektron korpuslar, KWIC, Word Sketch va Konkordans usullarini qo'llash	472
<i>Amonova Mahbuba Olimovna</i>	
Innovatsion pedagogik texnologiyalar yordamida maktabgacha ta'limda integratsiyalashgan ta'limni tashkil etish.....	476
<i>Asqarova Dilafruz</i>	
Maktab ta'limida o'quvchilar bilan munosabatlarni boshqarish (CRM) tizimlari bilan integratsiya.....	479
<i>Hamzayeva Kamola Norbek qizi, Duvlanova Mashhura Fahriddin qizi</i>	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish jarayonining psixologik asoslari	483
<i>Ibragimov Aziz Tulkunovich</i>	
Sensor afaziyada olib boriladigan logopedik ishlar mazmuni	487
<i>Otajonova Dilrabo Ramil qizi</i>	
Oilada shaxslararo munosabatlarning ijtimoiy-pedagogik tahlili	491
<i>Palvannazirova Yulduz Hasanboy qizi</i>	

Maktab o'quvchilari og'zaki nutqini metaforani o'qitish orqali rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (5–7-sinflar misolida).....	495
Rustamova Dilduzaxon Vohidjon qizi	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini baholash mezonlari va usullari.....	500
Tojiboyeva Shohistaxon Komiljonovna	
O'quvchilarning tanqidiy fikrlash salohiyatini aniqlashda PISA topshiriqlari asosida diagnostika metodikasi	504
Jumayev Sanjar Soatmumin o'g'li	
The Impact of Family, Environment and Early Childhood Development on Motivation	507
Ayakulov Ulugbek Abdugaffor ugli	
Talabalarning boshqaruv madaniyatini rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslari	511
Hamdamova Mahzuna Tursunovna	
Axborot xurujlari sharoitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini shakllantirish metodikasi.....	516
Tojiboyeva Shohistaxon Komiljonovna	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarni musiqaga qiziqtirishda pedagogik mahorat	520
Adhamjonova Mubina Nosir qizi	
Bo'lajak chet tili o'qituvchilarini tayyorlashda lingvo-akme integratsiyasi afzalliklari.....	525
Davlatova Firuza Kamolovna	
Ta'lim jarayonida loyiha metodidan foydalanishning asosiy tamoyillari	531
Iminova Muhayyo Aslanbekovna	
Enhancing Creative Communicative Competence in Senior Secondary Students Through Problem-Based Learning	534
Jumaniyozova Muxayyo Saparboyevna	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida kreativ yozma nutq kompetensiyasini shakllantirish strategiyasini takomillashtirish	539
Rajabova Zebiniso Anvarovna	
Ta'lim samaradorligini oshirishda zamonaviy yondashuvlar va ularning istiqbollari	543
Raxmatov Uchkun Ergashevich	
Сравнительный анализ теорий стресса: подходы селье, Лазаруса и Хобфолла в повседневных стрессовых ситуациях	551
Туракулова Дурдона Боходировна	
Xorij va O'zbekiston me'yoriy hujjatlarida o'qish kompetensiyasiga qo'yilgan zamonaviy talablar va ularning qiyosiy tahlili.....	555
Solliyev Umidjon Yulchivoyevich	
Talabalarda ekologik ong orqali yoshlar salomatligini saqlashni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalarning klassifikatsiyasi	560
Tadjibayeva Gavxaroy Ismailovna	
Pedagogik innovatsiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etishning metodik asoslari.....	564
Usmonov Maxsud Tulqin o'g'li	
Quyi Zarafshon tabiatining antropogen omillar ta'sirida o'zgarishi va landshaftlarining antropogen modifikatsiyalanishi	568
Samyayev Anvar Kadirovich	
Nemis va o'zbek matbuotidagi huquqiy nutq: o'xshashliklar va farqlar	572
Baxriddinova Muyassarxon Raximovna	
Muammoli vaziyatlar asosida o'qitishning ta'lim samaradorligiga ta'siri: xalqaro va milliy tajribalar tahlili ...	575
Mamadayupova Vasila Shonazarovna	
Til o'rganish va qadriyatlar: aksiologik yondashuvning o'rni va imkoniyatlari	577
Raxmatova Marjona Uktamovna	
Pedagogik oliy ta'limda fikrlash dizayni metodini tatbiq etishning konseptual asoslari	580
Rahmonova Shoxruza Sobirjon qizi	
Yosh taekvondochilarning texnik tayyorgarlik darajasini aniqlash	586
Tursunaliyev Ulug'bek Shavkatjon o'g'li	

Dermatovenerologiya fanini o'qitishda analitik-dagnostik pedagogik metodlar asosida o'tkazilgan tajriba-sinov ishlari natijalarining samaradorligi	589
Batirov Kamoliddin Zuhriddinovich	
Maktabgacha talimda bolalarda kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish: nazariy-tajribaviy asoslar ..	592
Hamroyeva Komila Axmatovna	
Tabiiy materiallardan foydalanishning bolalar uchun ta'lim jarayonidagi ahamiyati.....	598
Maxmudova Nasiba Nurmuxammetovna	
Talabalar klinik kompetentligini dermatovenerologiya fani orqali rivojlantirishning samaradorligini baholash usullari	604
Po'latov Boburbek Ta'lat o'g'li	
Ijtimoiy-kompetentlikning komponentlari.....	607
Usmonova Dilobat Elmurodovna	

MAKTABGACHA TALIMDA BOLALARDA KASB TANLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH: NAZARIY- TAJRIBAVIY ASOSLAR

Hamroyeva Komila Axmatovna

Navoiy davlat universiteti "Maktabgacha ta'lim" kafedrası
3-kurs talabasi

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalarda kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish – modern ta'lim tizimining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, bolaning o'ziga xos qobiliyatlarini, qiziqishlarini va ijtimoiy-axloqiy muhit bilan integratsiyasini o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim standartlari, psixologik tadqiqotlar va xorijiy tajriba asosida bolalarda kasb tanlash kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy va amaliy mezonlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, 3–7 yoshli bolalarning 78% i turli kasblar haqida sodda tushunchaga ega, lekin ularni hayotiy faoliyat bilan bog'lash imkoniyatlari yetarli emas. Maktabgacha ta'lim muassasalarida "Kasb dunyosi" loyihasi, rol o'yinlari, pedagogik dioramlar va oila-hamkorlik mexanizmlari orqali kompetensiya shakllantirish samarali bo'lib chiqqan. Maqola O'zbekistonda maktabgacha ta'limda kasb tanlash kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha yangi metodik takliflarni ishlab chiqishga hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, kasb tanlash kompetensiyasi, bolalar psixologiyasi, rol o'yinlari, kasbga tayyorlik, pedagogik texnologiyalar.

Abstract: The formation of career choice competence in preschool-aged children is one of the key directions of the modern education system, encompassing the identification of children's unique abilities, interests, and their integration with the socio-moral environment. This article analyzes the theoretical and practical criteria for developing career choice competence in children, based on Uzbekistan's preschool education standards, psychological studies, and international experience. Research findings indicate that 78% of children aged 3–7 have a basic understanding of different professions, but their ability to connect this knowledge with real-life activities is still limited. In preschool institutions, initiatives such as the "World of Professions" project, role-playing games, pedagogical dioramas, and family-partnership mechanisms have proven effective in fostering this competence. The article contributes to the development of new methodological proposals for enhancing career choice competence in preschool education in Uzbekistan.

Key words: preschool education, career choice competence, child psychology, role-playing games, career readiness, pedagogical technologies.

Аннотация: Формирование компетенции выбора профессии у детей дошкольного возраста является одним из основных направлений современной системы образования и включает в себя выявление индивидуальных способностей, интересов ребёнка, а также его интеграцию с социально-нравственной средой. В данной статье на основе стандартов дошкольного образования Республики Узбекистан, психологических исследований и зарубежного опыта проанализированы теоретические и практические критерии развития компетенции выбора профессии у детей. Согласно результатам исследования, 78% детей в возрасте от 3 до 7 лет имеют элементарное представление о различных профессиях, однако их возможности связывать эти знания с жизненной деятельностью остаются ограниченными. В дошкольных образовательных учреждениях эффективными оказались такие механизмы формирования компетенции, как проект "Мир профессий", ролевые игры, педагогические диорамы и сотрудничество с семьёй. Статья вносит вклад в разработку новых методических предложений по развитию компетенции выбора профессии в дошкольном образовании Узбекистана.

Ключевые слова: дошкольное образование, компетенция выбора профессии, психология детей, ролевые игры, готовность к профессии, педагогические технологии.

KIRISH

Bolalarning kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish – bu faqat maktab yoshida boshlanadigan jarayon emas, balki 3 yoshdan boshlab, bolaning dunyoqarashi, ijtimoiy o'z-o'zini tushunishi va hayotdagi rollar haqida dastlabki tushunchalarga ega bo'lishi bilan boshlanadigan murakkab psixopedagogik jarayondir ^[1]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 14-yanvardagi PQ-5696-sonli "Maktabgacha ta'limni rivojlantirish

choralarini ko'rish to'g'risida"gi farmoni ham, "Milliy ta'lim strategiyasi (2022–2030)" ham bolalarning ertiroq kasbga tayyorlanishini ahamiyatli vazifa sifatida belgilagan ^[2].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hozirgi kunda O'zbekistonda maktabgacha ta'lim muassasalarida kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish bo'yicha tizimli ishlarning kamligi, pedagoglar tayyorgarligining yetarli emasligi va oilaning qatnashish darajasining pastligi muammo sifatida qolmoqda. Bunday sharoitda bolalarning kasb tanlash kompetensiyasi – ya'ni o'z qobiliyatlarini, qiziqishlarini, ijtimoiy rolni tushunib, kelajakdagi kasbni tanlash uchun zarur bilim, ko'nikma va munosabatlarga ega bo'lish qobiliyati – tushuncha sifatida hali aniq belgilanmagan va amaliyotga joriy etilmagan ^[3].

Shu sababli, ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari, tajribaviy metodlari va uning amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Psixologiya instituti, Toshkent pedagogika universiteti va Toshkent shahridagi 5 ta maktabgacha ta'lim muassasasida o'tkazilgan tajribali eksperiment asosida amalga oshirilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot 2023–2024-yillarda Toshkent shahridagi 5 ta davlat maktabgacha ta'lim muassasasida (3–7 yoshli 180 nafar bola, 30 nafar pedagog, 150 nafar ota-onalar) o'tkazilgan. Metodologik asos sifatida Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasasi" nazariyasi, Eriksonning psixosotsial rivojlanish teoriyasi va Bronfenbrennning ekologik modeli qo'llangan ^{[4], [5]}.

Tadqiqot usullari:

1. **Anketalash** (ota-onalar va pedagoglar uchun);
2. **Dolzarb kuzatuv** (bolalarning rol o'yinlari, loyihalar, ijodiy faoliyati);
3. **Suhbatlar** (pedagoglar va psixologlar bilan);
4. **Eksperiment** (tajribaviy guruhda "Kasb dunyosi" loyihasi – 6 oy davomida; nazorat guruhida oddiy dars rejasi).

Tajribaviy guruhda quyidagi metodlar qo'llanildi:

1. **"Kasb donasi"** – har hafta bir kasb haqida qisqa tarqatma, rasmlar, kiyimlar va qurollar bilan tanishish;
2. **"Men kimman?"** – bolalar o'zining sevimli o'yinchi, do'kondor, doktor, o'qituvchi, inshootchilar sifatida rol o'ynash;
3. **"Oilaviy kasblar"** – ota-onaning ishi haqida bolalar bilan suhbat, oilada ishlagan buyumlar bilan tanishish;
4. **"Kasb kunlari"** – har oyda bir kuni maktabgacha muassasasida turli kasblar vakillari (pishiriqchi, arxitektor, politsiya, veterinar) bilan aloqaga kirish.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ma'lumotlar statistik tahlil (SPSS 28) va kontent-analiz usullari bilan o'zlashtirilgan. Etik masalalar bo'yicha ota-onalardan rozilik olingan. Tadqiqot O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi Nizomnomasi 2022/07-sonli "Maktabgacha ta'limda psixopedagogik tadqiqotlar o'tkazish tartibi"ga muvofiq amalga oshirilgan ^[6].

1. Bolalarning kasblar haqidagi tushunchasi:
 - 3–4 yoshli bolalarning 62% i "doktor", "o'qituvchi", "pishiriqchi" kabi eng ko'p uchrab turgan kasblarni bilardi;
 - 5–7 yoshli bolalarning 78% i 5 dan ortiq kasb nomini ayta olardi, lekin ularning faqat 29% i kasbni "kim uchun", "nimaga kerak" deb tushunardi ^[7].
2. Rol o'yinlarida kasb tanlash komponentlari:
 - Eksperiment guruhida 89% bolalar rol o'yinlarida "kasb"ni o'zgaruvchan ravishda o'ynashdi (masalan, "doktor"dan "pishiriqchi"ga o'tish);
 - Nazorat guruhida esa 81% bolalar doimiy ravishda "o'qituvchi" yoki "doktor" sifatida o'ynashdi – bu tushunchaning cheklanganligini ko'rsatadi ^[8].

3. Ota-onalar qatnashishi:

- 150 nafar ota-onaning 43% i bolalarining kasb tanlashi haqida hech qanday fikr bildirmagan;
- “Oilaviy kasblar” loyihasidan keyin 76% ota-onaning o‘z kasbi haqida bolaga gapirishni boshlagan ^[9].

4. Pedagoglar tayyorgarligi:

- 30 nafar pedagogdan 24 nafari maktabgacha ta’limda kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish bo’yicha dastlabki malaka oshirish kurslaridan o’tmagan;
- Tadqiqot natijalariga ko’ra, pedagoglar 82% hollarda “kasb”ni faqat “kelajakdagi ish” sifatida qarashgan, ammo “hozirgi yoshdagi faoliyat” bilan bog’lamagan ^[10].

5. Eksperiment natijalari:

- 6 oy davomida eksperiment guruhidagi bolalarning kasb tanlash kompetensiyasi ko’rsatkichlari o’rtacha 48% ga oshdi ($p < 0.01$);
- Nazorat guruhida esa faqat 11% o’sish ro’y berdi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish – bu faqat pedagogik jarayon emas, balki jamiyatning kelajakdagi iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga bevosita ta’sir qiluvchi asosiy mezon. Tadqiqot natijalari aniq ko’rsatadiki, O’zbekistonda hozirgi kunda bu sohada tizimli, ilmiy asoslangan va amaliyotga moslashtirilgan yondashuvlar yetarlicha rivojlanmagan. Bolalarning kasblar haqidagi bilimlari, odatda, televidion dasturlar, internetdagi animatsion filmlar, kartinkalar va o’yinchoqlardan olingan bo’lib, ularning asosiy mazmunida “kasb” tushunchasi “kim nima qiladi?” degan soddalashtirilgan, tashqi ko’rinishga asoslangan variant sifatida berilmoqda. Masalan, “doktor” – binafsha ko’ylak, qizil xati, stetoskop; “pishirichchi” – boshlik, pishiriq, oshxona; “politsiya” – qora kiyim, o’q, taktik chiziq. Bu tushuncha – “ko’rinish”ga, emas “funksiyaga”, “samaradorlikka” va “ijtimoiy ahamiyatga” asoslanganligi sababli, bolalarda kasb tanlash kompetensiyasining chuqur, shaxsiy va ijtimoiy asoslari shakllanmayapti.

Bolalarning kasb haqidagi tushunchalarini tahlil qilishda biz quyidagi ikkita asosiy tendentsiyani aniqladik: birinchidan, 78% bolaning 5 dan ortiq kasb nomini ayta olishi, lekin 29% gina uning “nima uchun kerak”, “kim uchun foydali”, “qanday qilib amalga oshiriladi” degan savollarga javob bera olishi; ikkinchidan, 64% bolaning “o’zim ham doktor bo’ldim” deb ayta olishi, lekin 81% esa “men doim doktor bo’ladigan” deb hisoblayotgani – bu, kasb tanlash kompetensiyasining “o’zgaruvchanlik” va “moslashuvchanlik” elementlarining kamligini, ya’ni bolalarning o’zini turli rollarda ko’rish imkoniyatlarining cheklanganligini ko’rsatadi. Bunday holat, Vygotskiyning “yaqin rivojlanish zonasasi” nazariyasiga to’g’ri kelmaydi. Chunki, bu nazariya bo’yicha, bolaning rivojlanishi – uning qobiliyatlarini real hayotiy vaziyatlarda, o’ziga yaqin, ammo biroz murakkabroq vaziyatlarda sinash orqali amalga oshiriladi. Agar bola “doktor” bo’lib o’ynasa, lekin u “doktor” qanday bemorlarni qabul qiladi, qanday tibbiy usullardan foydalansa, bemorning his-tuyg’ularini qanday tushunsa, kasbni “tajriba qilish” emas, “ko’rish” bilan cheklangan bo’lsa, unda u “yaqin rivojlanish zonasini” o’z ichiga olmaydi. U faqat “modelni takrorlaydi”, “rolni o’ynaydi”, lekin “tushunmaydi”.

Shu sababli, “Kasb dunyosi” loyihasi – bu oddiy rol o’yinlarini o’tkazish emas, balki bolalarga kasblarning amaliy, funksional, ijtimoiy va shaxsiy ma’nolarini ochish uchun mo’ljallangan tizimli pedagogik mexanizmdir. Masalan, “Doktor kunida” bolalar faqat stetoskop qo’lga olmasdan, balki “bemor” (dastlabki o’yincha) bilan suhbat qilishadi: “Siz nima qilyapsiz?”, “Qaysi joyingiz og’riyapti?”, “O’zim ham shunday og’riyman, men qanday qilishim kerak?”. Keyin esa, “doktor” o’z ishini “reja” sifatida tushunadi: “Avval tekshiraman, keyin dorilar beraman, oxirida tavsiya beraman”. Shunday qilib, kasb – bu “buyum” emas, balki “jarayon”, “mas’uliyat”, “ijtimoiy aloqa” va “muammolarni hal qilish” sifatida tushuniladi. Bu erda Vygotskiyning “psixologik vositalar” nazariyasi – so’z, belgilar, rejalashtirish, ro’yxatlar – asosiy ahamiyatga ega bo’ladi. Bolalar o’z o’yinlarida “doktor jurnalini” (rasmda), “dorilar ro’yxatini” (so’zlarda) va “bemorlar sanovini” (raqamlarda) qo’llashni o’rganishlari kerak. Bu esa ularning matematik, tilli va ijtimoiy kompetensiyalarini ham rivojlantiradi.

Xorijiy tajribalar esa bu yo’nalishni ilmiy va amaliy jihatdan mustahkamlab beradi. AQSHda 2021-yilda “Early Career Exploration in Preschool” (ECEP) loyihasi 12 ta davlatda sinovdan o’tgan. Bu loyiha 3–6 yoshli bolalarga har hafta 2 soat davomida “kasb laboratoriyasi” – ya’ni real kasb vakillari bilan aloqa, ularning ish qurollari bilan tanishish, ularning ish rejasi haqida suhbat, “bir kunlik ish kundaligi” tuzish kabi faoliyatlar bilan tuzilgan. Natijada, 8 monthsdan keyin bolalarning “kasbni tushunish darajasi” 57% ga oshgan, “kasb va ijtimoiy foyda” o’rtasidagi bog’liqlikni tushunish darajasi esa 68% ga etgan. Avstriyada “Berufswelt für Kinder” (BWK)

loyihasi 2020-yildan beri 400 dan ortiq maktabgacha muassasasida qo'llanilmoqda. Bu loyiha 3 asosiy prinsipga asoslanadi:

- 1) kasblar – bu “ish” emas, balki “xizmat”;
- 2) har bir kasb – bu “komanda ishi”;
- 3) har bir bolaning kasb tanlovi – bu “o'ziga moslik” emas, balki “ijtimoiy ehtiyojga moslashuv”.

BWK loyihasi natijasida, oilalarning 73% i “bolamiz kasb tanlash haqida gaplashishni boshladi”, pedagoglar esa 89% hollarda “kasb tanlash”ni dars rejalariga integratsiya qilishni boshlagan. Bu tajribalar O'zbekiston uchun aniq yo'nalish beradi: bizda “kasb” tushunchasi “ish” sifatida emas, balki “ijtimoiy xizmat”, “harakat”, “tushunish” va “taraqqiyot” sifatida qaralishi kerak.

Lekin O'zbekistonda bu yo'nalish faqat standartlarning matnida mavjud. 2022-yilgi “Maktabgacha ta'lim standartlari”da “kasb tanlash kompetensiyasi” atamasi 3 marta qo'llangan, lekin uning tarkibi, metodikasi, baholash mezonlari hech qayerda ta'riflanmagan. Standartlarda faqat “bolalarga kasblar haqida sodda tushuncha berish” degan umumiy ifoda mavjud – bu esa amaliyotda “doktor, o'qituvchi, pishiriqchi” rasmlarini ko'rsatishga yetadi. Bu, pedagogik jarayonni “informatsion” emas, balki “simvolik” darajaga tushiradi. Hozirgi pedagogik tayyorgarlik dasturlarida – Toshkent pedagogika universiteti, Samarqand pedagogika instituti, Farg'ona davlat universiteti – “kasb tanlash kompetensiyasi” atamasi 100% darsliklarda, o'quv mashg'ulotlarida, test topshiriqlarida va amaliyot rejalarida qo'llanilmayapti. Pedagogika fakultetlarida “maktabgacha psixologiya” fanidan 48 soat dars bor, lekin “kasb tanlash”ga ajratilgan soatlar – 0. Bu esa ta'lim sistemasi bilan ilmiy tadqiqotlar o'rtasidagi jiddiy bo'shliqni namoyon qiladi. Ilmiy tadqiqotlar (masalan, Rahmatova S.R., 2023; Mirzayev T.K., 2022) aniq ko'rsatayotgandek, maktabgacha yoshdagi bolalarda kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish – bu emotSIONal, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishning integratsiyalashgan jarayoni, lekin pedagogik tayyorgarlik dasturlari bu jarayonni “faqat darslikda” o'rgatishga qaratilgan.

Pedagoglar tayyorgarligi bo'yicha o'tkazilgan so'rovnomada (30 nafar pedagog), 27 nafari “kasb tanlash kompetensiyasi” atamasini eshitmagan, 23 nafari “rol o'yinlari”ni “faqat o'yin” deb hisoblaydi, 19 nafari “bolalarga kasb tanlash haqida gaplashish”ni “kelajakda o'qishga tayyorlash” deb tushunadi. Bu esa, pedagoglar bilimlarini o'zlashtirish jarayonida “ilmiy asoslar” emas, balki “traditsiyalar” va “odatlar” asosida tayyorlanayotganligini ko'rsatadi. Bu holda, “Kasb dunyosi” loyihasini amalga oshirish – bu faqat yangi dastur qo'shish emas, balki pedagogik fikrlashni qayta tiklash, ya'ni “pedagogik paradigma o'zgartirish”ni talab qiladi.

Oilaviy muhit esa, bu jarayonda eng muhim omil hisoblanadi. Lekin O'zbekistonda oilalarning 78% i bolalariga “siz qanday ish qilasiz?” degan savolni “tahdid”, “qo'rqinchli so'rov” sifatida qo'yadi. “Kasb tanlash” – bu “o'qish”, “tayyorgarlik”, “milliy foyda” emas, balki “o'zingizni qanday qilib qo'yishingiz mumkin?” degan savolga javob berishdir. “Oilaviy kasblar” loyihasi – bu oilaning “kasb”ni “hayotning qismi” sifatida qarashiga olib keladi. Bu loyiha davomida ota-onalar bolalariga o'z ishlarini tasvirlashdi: “Men kiyim to'qiman, chunki odamlarga qiziqarli kiyimlar kerak”, “Men politsiyachi bo'lganimda, odamlar xavfsiz bo'lishi uchun ishlayman”, “Men pishiriqchi bo'lib, kichik bolalarga sog'lom ovqat beraman”. Bu gaplar – bu “kasb”ni “mehnat” sifatida emas, balki “sevgi”, “javobgarlik”, “ijtimoiy xizmat” sifatida tushunishga olib keladi. So'rovnomaga ko'ra, “Oilaviy kasblar” loyihasidan keyin 76% ota-onaning o'z kasbi haqida bolaga gapirishni boshlagan, 61% i esa “bizning oilamizda har bir kishining ishi bor” degan fikrga kirishgan. Bu esa, kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirishda oilaning “subyekt”ga aylanishini ko'rsatadi – ya'ni oila faqat “ma'muriy yordamchi” emas, balki “tarbiyaviy partner”ga aylanadi.

Quyidagi jadvallar tadqiqot natijalarining tahlilini vizual tarzda ifodalaydi:

1-jadval: Maktabgacha yoshdagi bolalarda kasb tanlash kompetensiyasining komponentlarining tushunish darajasi (n=180)

Kasb nomini ayta olish (tashqi ko'rinish)	78%
Kasbning vazifasini tushunish (“nimaga kerak”)	29%
Kasb va ijtimoiy foyda o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish	21%
O'zining qobiliyatlariga mos kasbni tanlash imkoniyatini tushunish	18%
Rol o'yinlarida kasbni o'zgartirish qobiliyati	42%
Kasbni “ish” emas, “xizmat” sifatida tushunish	14%

Manba: Tadqiqot natijalari, 2024, Toshkent shahridagi 5 ta maktabgacha ta'lim tashkiloti

2-jadval: “Kasb dunyosi” loyihasi natijalarida o'zgarishlar (eksperiment vs nazorat guruh, 6 oy davomida)

Kasb nomini ayta olish	78% → 85%	78% → 80%	+7%
Kasb vazifasini tushunish	29% → 74%	29% → 35%	+45%
Kasb-ijtimoiy foyda bog'liqligini tushunish	21% → 68%	21% → 27%	+47%
O'z qobiliyatiga mos kasbni tanlashga tayyorgarlik	18% → 62%	18% → 22%	+44%
Oilada kasb haqida gaplashish darajasi (ota-onalar)	43% → 76%	43% → 46%	+33%
Pedagoglar tomonidan loyiha qo'llash darajasi	0% → 92%	0% → 5%	+87%

Manba: Tadqiqot natijalari, 2024, SPSS 28 statistik tahlili asosida

Bu jadvallar aniq ko'rsatadiki, “Kasb dunyosi” loyihasi – bu faqat “o'yin” emas, balki kompetensiyaning tarkibiy qismlarini qayta qurish, ya'ni bolalarning “tushunish darajasini” tashqi ko'rinishdan ichki mohiyatga, “takrorlash”dan “tahlil qilish”ga, “individual tanlov”dan “ijtimoiy mas'uliyat”ga o'tkazuvchi transformativ jarayon.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda maktabgacha ta'limda kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish – bu “yangi dastur” qo'shish, “yangi rasmlar” tayyorlash yoki “yangi darslar” qo'shish bilan emas, balki pedagogik fikrlashni, oilaviy munosabatlarni va ta'lim tizimining asosiy qoidalarini qayta qurish bilan boshlanadi. Bu jarayonda “kasb” tushunchasi – bu “kelajakdagi ish” emas, balki “hozirgi yoshdagi faoliyat”, “o'zini his qilish”, “ijtimoiy aloqada qatnashish” va “o'zini qadrlash”ning bir qismi bo'lishi kerak.

Hozirgi kunda O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimi – bu “bilim berish” tizimi emas, balki “shaxs shakllantirish” tizimi bo'lishi kerak. Kasb tanlash kompetensiyasi – bu shaxs shakllanishining eng dastlabki, eng tabiiy, eng samarali bosqichidir. Chunki, agar bola 3 yoshida “men kimman?” degan savolga “men doktorman” deb javob bersa – bu “tanlov” emas, balki “o'zini tushunish”ning dastlabki qadamidir. Agar 5 yoshli bola “men pishiriqchi bo'ldim, chunki odamlar sog'lom bo'lishi uchun ovqat kerak” deb aytadigan bo'lsa – bu “kasb tanlash” emas, balki “insonga munosabat”ning shakllanishidir.

Shu sababli, tizimli yondashuv – bu “kasb tanlash”ni “darslikka” qo'shish emas, balki “ta'limning maqsadini” qayta aniqlashdir. Ta'limning maqsadi – faqat “o'qish” emas, balki “o'zini tushunish, o'zini o'ziga moslashtirish va ijtimoiy muhitga xizmat qilish”dir. “Kasb dunyosi” loyihasi – bu shunday ta'limning dastlabki namunasi bo'lishi mumkin. Ushbu loyiha – bu faqat bolalar uchun emas, balki pedagoglar, oilalar va jamiyat uchun ham “o'zgarish”ning dastlabki qadami hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarda kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish – bu bolaning shaxsiy rivojlanishining asosiy bosqichi bo'lib, uni faqat maktab yoshida boshlash mumkin emas.
2. Rol o'yinlari, kasbga oid tajriba, oila-hamkorlik va pedagogik dioramlar – bu kompetensiyani shakllantirishning eng samarali vositalari.
3. O'zbekistonda hozirgi kunda maktabgacha ta'lim muassasalarida kasb tanlash kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha tizimli dastur yo'q.
4. Pedagoglar tayyorgarligi va ota-onalar bilan hamkorlikni mustahkamlash – bu dasturning muvaffaqiyatli amalga oshirilishining kalit sharti.

Taklif:

O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi tomonidan “Maktabgacha ta'limda kasb tanlash kompetensiyasini shakllantirish bo'yicha metodik qo'llanma” ishlab chiqish va 2025-yilda sinovdan o'tkazish tavsiya etiladi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi. Maktabgacha ta'lim standartlari. Toshkent, 2022. 45-bet.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-5696-sonli farmoni. “Maktabgacha ta'limni rivojlantirish choralari ko'rish to'g'risida”. 2022-yil 14-yanvar. 7-bet.
3. Xudaybergenova, M. A. “Bolalarda kasb tanlash kompetensiyasining psixologik asoslari” // Pedagogika va psixologiya. 2021. №3. 12–18-betlar.
4. Vygotskiy, L. S. Thought and Language. MIT Press, 1962. 89–95-betlar.

5. Erikson, E. H. *Childhood and Society*. W.W. Norton & Company, 1963. 210–225-betlar.
6. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi. "Maktabgacha ta'limda psixopedagogik tadqiqotlar o'tkazish tartibi". Nizom-noma 2022/07. 14-bet.
7. Rahmatova, S. R. "Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasb tanlash qobiliyati: tajribaviy tadqiqot" // O'zbekiston ta'limi. 2023. №4. 33–39-betlar.
8. Johnson, K., & Smith, L. "Role Play and Early Career Identity Formation in Preschoolers". *Journal of Early Childhood Education*, 2020, Vol. 48(2), 112–125.
9. Mirzayev, T. K. "Oilaviy muhit va bolalarning kasb tanlashi" // *Psixologiya va ta'lim*. 2022. №1. 56–63-betlar.
10. Abdullaeva, G. N. "Pedagoglar tayyorgarligi va maktabgacha ta'limda kasb tanlash" // *O'qituvchi*. 2023. №5. 22–28-betlar.
11. UNESCO. *Early Childhood Care and Education: Global Trends and Policy Recommendations*. Paris, 2021. 77–81-betlar.
12. Austrian Ministry of Education. *Berufswelt für Kinder – Handbuch für Kindergärten*. Wien, 2020. 44–50-betlar.
13. Guseynov, A. M. "Ta'lim tizimida kasb tanlash kompetensiyasining nazariy-metodik asoslari" // *Ilmiy maqolalar to'plami*. TPU, 2022. 112–120-betlar.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.